

מט' באב דרך ט"ו בו, עד ליום הכיפורים

תשעה באב – יוה"כ

איתא בגמ' (תענית ל:): "האוכל ושותה בט' באב כאילו אוכל ושותה ביוה"כ". דברי הגמ' צריכים ביאור, אך לא מצאנו טעם לדבר בתלמוד, וכן ברבותינו הראשונים. ונראה להציע תוכן בהשוואה זו.¹

שרשי הקלקולים

הקב"ה ברא את העולם כדי לגלות את כבודו והשפעתו בעולם, כנודע². והצורה המושלמת המוכנה לזה היא בשבת עם ישראל בארץ ישראל והם עושים רצונו של מקום, או אז הקב"ה משרה עליהם את שכינתו, ומפרסמים הם את כבודו בעולם.

אך לאחר שאדה"ר קלקל ע"י חטאו, נפגמה הבריאה, ושוב לא הלכו הדברים במסלולם הראשוני, והיה צורך במהלך של תיקון. תיקון זה נעשה ע"י האבות וע"י בניהם במצרים וכנודע, עד ליצא"מ ומתן תורה אז נתקן החטא ונא' "אני אמרתי אלהים אתם...", בטלה זוהמתן, ואז באמת היו בדרך לא"י אל היעוד המקורי. וכשחטאו בעגל נתקלקלו שוב וחזרה זוהמתן, "אכן כאדם תמותון...", והיה צריך תיקון חדש. תיקון זה תחילתו בכפרת יוה"כ והיה צריך להמשיך ולהיתקן בהליכתם לא"י. אך קלקלו שוב בט"ב ששבו המרגלים והוציאו דיבת הארץ רעה, והיה צריך להתחיל את התיקון שוב בהליכתם במדבר עד שיוכלו להיכנס לארץ.

ונודע מאד שחטא העגל הוא שורש כל החטאים³. וכן נאמר לערכינו, דט"ב הוא מחד תוצאה מחטא העגל, ומאידך שורש לחורבן דביהמ"ק שהוא מקום השראת השכינה בא"י ובעולם, וכנודע.

ניתוק מהארץ

ביאור העניין, שבחטא המרגלים נתקו עצמם ישראל מהארץ, וכשהעם מנותק מארצו ואינו רוצה בה, זהו הקלקול הכי גדול. ושמענו בשם הגר"ה זקם זצ"ל שיש בגלות ב' חלקים: "ומפני חטאינו": א' – "גלינו מארצינו", ב' – "נתרחקנו מעל אדמתנו", היינו גלות פיזית וריחוק רעיוני. וכנגד זה אנו מבקשים: א' –

¹ אמנם בליקוטי הפרדס כתב בסמוך לזה שאפ' עוברות ומניקות צמות בו (כט"ב) עד הערב, ומשמע שלמד את דברי הגמ' כבאים ליתן חומרא בט"ב. אך אין בזה טעימה לעניין מהות ותוכן ההשוואה בין ט"ב ליוה"כ.

² אין מקום איתנו להיכנס כאן לביאור סוגיא זו על כל פרטיה ודיקדוקיה. רק נאמר שכל הסיבות שהובאו ברבותינו חותרות אל מקום אחד ושוות בתכנן. ואכ"מ.

³ כנודע שכל פורענות יש בה פרעון על חטא העגל, ובמהר"ל ועוד ביארו ששורש החטא הוא בעגל.

"שתעלנו בשמחה לארצנו" (היינו תיקון הפיוז) וב' – "ותטענו בגבולנו" (תיקון הרוחני), ובלשונו הציורית (לאיזה בחור): "עד שהמשיח לא יקח אותך וישתול אותך עם הראש באדמה זה לא נקרא תטענו בגבולנו", היינו שלא רק שנהיה בא"י אלא שנהיה נטועים בה ומחוברים אליה באמת. וביאר, שסדר השתלשלות השפע בעולם הוא שהשמיים משפיעות לארץ וממנה האדם מצמיח ויונק, ולכן לכ"א יש השפעות מאדמה מיוחדת לו (ולשבט לוי – מהמזבח וכדאיתא בפרשתן, וכן לבני תורה – מהתורה וכדאיתא ברמב"ם), ובגלות – אין לנו כי אם מעט מזעיר של השפעות חיוניות לקיום בלבד.

הכפרה

הכפרה על חטא העגל נעשתה ע"י מרע"ה ביוה"כ, וכן אז אנו אומרים "סלחתי כדברך" שנא' למשה בכפרה על חטא המרגלים, וביוה"כ נצטוו להקים משכן היינו מקום לקב"ה בעולם. וחזינן דביוה"כ מתחיל תיקון חדש ומהלך לא"י.

ואמנם סדר החטאים היה דחטא העגל קדם לחטא המרגלים, אך כפי שהוא לפנינו בסדר השנה שלנו יש כאן סדר תיקון ותשובה מט"ב עד יוה"כ.

ט"ו באב

המעבר מהחטא של ט"ב לתיקון של יוה"כ נעוצה בט"ו באב, שבו פסקו מתי המדבר מלמות, וברמב"ם (פה"מ תענית): "ובחרו יום חמשה עשר באב לפי שבו נסתלקה המגיפה ממתי מדבר בשנת הארבעים, כי המות היתה הרבה בכל תשעה באב, ובשנה האחרונה נסתלקה והמתינו עד חצי החודש, ואז בטחו בנפשם והאמינו בעצמם והרגישו בו רצון הבורא והשבת אפו ופילוק חמתו מהם, ולפיכך עשו אותו משם והלאה יום משתה וששון", היינו הפך המרגלים שאמרו "בשנאת ה' אותנו" ולא האמינו באהבת ה' אותם. וכן כל כפרת יוה"כ תלויה באמונת האדם ביכולת להתכפר וכדאיתא ברמב"ם (פ"ג משגגות): "אין יום הכפורים ולא החטאת ולא האשם מכפרין אלא על השבים המאמינים בכפרתן אבל המבעט בהן אינן מכפרין".⁴

ונודע שמט' באב עד ט"ו בו הם כעין 'שבעה' על החורבן, ואז מתחיל תיקון (ובאמת ייתכן להציע דלעת"ל יהיו ז' ימי משתה מט"ב עד טו"ב על בניין ביהמ"ק)⁵. ואולי הוא

⁴ כ"ז שמענו ממו"ר שליט"א.

⁵ ראה ברבינו בחיי (דברים ב, יז): "ומה שלא נתיחד עמו [הדיבור עם משה] מיד כשכלתה הגזירה בעשירי, לפי שהיה מתאבל משה על הגזירה שבעה ימים מן חט' עד ט"ו". וכן בשפע חיים (רעווא דרעוין שב"ק ואתחנן תשל"ט): "ונראה להוסיף בזה דהנה מת"ב עד חמשה עשר באב יש ז' ימים, ומצינו (מו"ק ט). בבנין בית המקדש ששמחו שבעה ימים ודחו יוהכ"פ, וכמו כן בחורבנה יש בחי' ז' ימי אבלות".

רמוזו במקרא "הפכת מספדי למחול לי", דעי' מועד קמן דף כ"ז דמספד היינו ישיבת שבעה, וזה ייהפך למחול, אותו מחול שבנות ישראל היו יוצאות בכרמים בטו"ב.

ונראה כי אותם מחולות שהיו שם הלא הם המה יעירו את המחול לצדיקים לעת"ל וכפי שנאריך לקמן.

סיכום

עלה בידנו דצום ת"ב מתאחד עם צום יוה"כ לתקן את קלקולו של חטא המרגלים. ת"ב ויוה"כ שני צדדים חלוקים למטבע תיקון זה. כי חטא המרגלים ניתק את עם ישראל מביאת הארץ, ויום הכפורים המכפר על העגל מהווה כפרה על שורש הנטייה לחטא [וכאן העגל הוא זה שמאפשר את המרגלים]. צום ת"ב מתקן את צורת העם כלפי השתייכותו אל ארצו, וצום יוה"כ מתקן את היסוד להשתייכות זו, וזהו מה שמאפשר לנו את צורת העם כתיקונה [הגם שטושטשה המציאות מחמת חטא המרגלים, ונעלם מהארץ בחינת יוצאי מצרים והזקקו למהלך חדש]. ט"ו באב שבאמצע, הוא המכשיר להיותנו העם המתקן, המתקן את חורבנו ומעוֹתד לכפרתו וזיכוֹכו ביוה"כ. ט"ו באב הוא המעבר לצד השני.

ביאור הגמ'

ולכן מי שאינו מתחיל את התהליך באבלות על החורבן, מפקיע את עצמו גם מהמשך התיקון ביוה"כ. (ונודעו דברי המהרש"א על הכ"א ימים). וכן שמענו מהגר"מ מינצברג שליט"א שמי שלא מתעניין בסילוק השכינה והקדושה בט"ב, לא יכול להיכנס אל הקדושה ולהשיב את השכינה ביוה"כ. היינו שאין כוונת המימרא רק לגלות את חומר דינו של האוכל בת"ב, אלא לגלות שאותו בן אדם ניתק את עצמו מהמהלך המתחיל בת"ב וממשיך עד יוה"כ⁶.

מחולות

יש לדעת כי לבר מבחינת "כל אחד נכוה מחופתו של חברו", איכא עוד בחינה שהקב"ה עתיד לעשות מחול לצדיקים, שם כולם יהיו שווים ממש לעת"ל. [מחול מלשון עיגול]. וראשית דבר זה מתגלה בט"ו באב [שהוא גם מסוד העיגול,

⁶ נציין בזה דברי הילקוט בפ' פנחס: "אמר רבי לוי, בכל חודש וחודש שבקיין ביקש הקב"ה ליתן לישראל מועד, בניסן נתן להם פסח, באייר נתן להם פסח קטן, בסיון נתן עיצרת, בתמוז היה בדעתו ליתן להם מועד גדול ועשו העגל ובטל תמוז ואב ואלול, ובא תשרי ופרע להם ראש השנה ויום הכפורים והחג, א"ל הקב"ה, לאחרים הוא פורע ושליו אינו נוטל, תן לו יומו, ביום השמיני עיצרת תהיה לכם". ע"כ. וכאן מבואר שיש קשר בין חודש אב ליוה"כ. עוד נזכיר שיש את הפטרות תלתא דפורענותא שבעא דנחמתא וב' דתיובתא שהם סדר אחד מת"ב ליוה"כ.

והאות הט"ו באלפא ביתא היא אות ס"ז. וזה מורה על חיבור כל המועדות אל יום ט"ו באב. אל הצירוף של כל המציאות. וכן בו ביום חזר הדיבור למשה. הותרו השבטים. כלו מתי מדבר. ניתנו הרוגי ביתר להיקבר. היינו דהדברים חוזרים לשורשם, בחינת עיגול. ירח מלא. סוף השנה.

גם שמענו מהגר"נ רוטמן שליט"א שביאר כי כשם שלעת"ל יהיה מחול לצדיקים וכל צדיק וצדיק יורה באצבעו "ואמר ביום ההוא הנה א-להינו זה קוינו לו ויושיענו", כך גם נקרא ת"ב "ביום ההוא", כהלשון בפסוק: "ויקרא אדנ"י הוי"ה צבאו"ת ביום ההוא לבכי..." וגם בו מראה כאו"א באצבעו ואומר "על זה היה דוח לבנו", על החורבן. והעניין הוא שכשם שלעת"ל מכל הטובות הגדולות שיהיו יידעו הצדיקים לזהות שהטובה האמיתית והשרשית כאן היא "א-להינו זה קוינו לו ויושיענו" כך בגלות מכל הצרות יש לידע שהצרה השרשית והאמיתית היא "הר ציון ששמים שועלים הלכו בו", כך שבעצם יש מעגל בין הגלות והגאולה שמתחיל בת"ב ומסתיים בט"ו באב, והוא מחולל הנצחי של הצדיקים שנמשך לאורך כל הגלות עד לגאולה העתידה. וזהו המבו' בהנ"ל, ששני צדדים למטבע התיקונים עד שמתאחד הדבר לתיקון השלם.

ט"ו באב – מקבלים

נראה שיש כאן יחודיות במה שתיקון זה הא באיתערותא דלתתא, מצד המקבלים. דכבר רמזנו לעיל שהמחול בט"ו באב הוא יעיר המחול לצדיקים לעת"ל. ובט"ו באב הלבנה מלאה (וכנזכר לעיל) היינו מלא כח המקבלים המאירים במלא תקפם.⁸

ונראה העניין במה שהוא מתקן את המחולות של "זירא את העגל" ומחולות ויחר אף משה" (שמות לב, ט)¹⁰. דבתרי דוכתי אשכחן דכתיב בהו "חג הוי"ה". חדא, "חג להוי"ה מחר" בעגל, ואידך (שופטים כא, יט): "חג הוי"ה בשילו מימים ימימה, ושם קאי על הימים שהיו חולות בכרמים כדאיתא ברד"ק ועוד. ובשניהם כתיב לשון מחולות. ואותו חג לה' "מחר", מבו' באר"י שלא נתקיים אז והוא עתיד להיות, והוא ט"ו באב¹¹.

⁷ ראה בספר 'בני יששכר' מאמרי תמוז – אב, מאמר ד' – "בתולה במחול".

⁸ אכ"מ לבאר השייכות בין חטא העגל והלבנה, ושייכות הנשים המקבלות לזה. רק נאמר שהנשים המתקנות את העגל הן המחוללות בטו"ב. שמענו בזה ממז"ר שליט"א. ותן לחכם ויוסף לקח.

⁹ והעגל"ל הוא עיגול"ל דטומאה.

¹⁰ אכ"מ בקשר למחולות דמרים.

¹¹ בכל ענין זה ראה בפרי צדיק לט"ו באב: "במשנה אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכו'. ואח"כ בגמ' אמרו טעמים ע"ז על מה שלא היו ימים טובים כזה אבל היכן מצינו רמז בתורה לזה שנקרא ט"ו באב יו"ט. נראה לי שהוא ממה שנא' (סוף שופטים) הנה חג ה' בשילו מימים ימימה וגו' והנה אם יצאו בנות שילו לחול במחולות וגו'. ולא פירש איזה חג הוא מימים ימימה

והרד"ק פי' על יוהכ"פ שבו נזכר במשנה ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים... לכן נראה דחג ה' בשלו וגו' המכוון על ט"ו באב... ורק מצינו בתורה אצל אהרן שאמר חג לה' מחר על י"ז בתמוז שאז נשלם חמ' יום ראשונים שהי' משרע"ה בהר ואמר שאז ירד מההר עם השני לוחות בידו. ולולי הקלקול הי' אז חג לה' שאז הי' צריך להיות יום שמחת לבו של הקב"ה כמו במתן תורה. וכמו שנא' במצרים שלח את עמי ויחוגו לי במדבר ולא מצינו שעשו ישראל חג במדבר ואם על החגים חג' רגלים שקיימו הלא קיימו כבר חג המצות במצרים ג"כ. אך ענין ויחוגו לי במדבר הכונה על מתן תורה ואם לא היה הקלקול בעגל ולא נשתברו הלוחות הי' אז ב"ז בתמוז החג לה' שהוא יום שמחת לבו שאז הי' נתקיים כמו שדרשו חז"ל ע"פ חרות על הלוחות חירות ממה"מ ומשעבוד מלכיות והי' נחקק הד"ת בלב ישראל. אך אחר הקלקול נדרש על יוהכ"פ שהוא יום שנתנו בו לוחות אחרונות הפסוק ביום חתונתו דלא היה חרות ונחקק בלב כ"כ בלוחות אחרונות. וביום שמחת לבו נדרש על בנין בהמ"ק שיבנה במהרה בימנו שרק אז יתוקן הכל. והנה המימרא דרשב"ג הנ"ל נשנית במשנה אחר המימרא דמשנכנס אב ממעטין בשמחה שבת שחל ט"ב להיות בתוכה וכו'. ובגמ' (כ"ט:): ר"מ אומר מר"ה עד התענית ור' יהודה אומר כל ההודש ורשב"ג אומר אותה שבת בלבד אומר ר"י ושלשתן מקרא אחד דרשו דכתיב והשבת כל משושה חגה חדשה ושבתה מ"ד מר"ח ועד התענית מחגה ופירש"י דהיינו ר"ה שנקרא חג כמו שנא' קרא עלי מועד. ובאמת קשה להבין דלא מצינו שנקרא ר"ה חג רק מועד... ונראה דחגה קאי על ט' באב דבזמן הבית הי' חג וכמו שנא' והפכתי חגכם לאבל ואיזה חג נהפך לאבל אם על ה' חגים הלא לא נהפכו לאבל יותר משאר ימות השנה. רק קאי על ת"ב שבזמן הבית הי' חג וכמו בבית שני ששאלו אם יתענו בצומות והשיבוס הנביא צום הרביעי וגו' והי' לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים אף שידעו שעדיין לא הי' הגאולה בשלימות מ"מ בזמן הבית הי' יו"ט מפני שהי' צומות מקודם ומפני שידעו שייהי' לעתיד למועדים טובים. כן בזמן בית ראשון הי' בת"ב יו"ט ומועד... וכיון שראו אח"כ שהי' בא"י ולא נתקיים רק להפיל אותם במדבר והם שרוין בא"י לכן עשו אז בזמן בית ראשון ג"כ חג בט"ב כמו שעשו בבית שני שנהפך הצום לששון ולשמחה וע"ז נאמר והפכתי חגכם לאבל על ט' באב. ונראה שהי' החג ז' ימים מט"ב עד ט"ו באב. וי"ל שזה שלמדו (מו"ק כ'): לאבילות ז' דכתיב והפכתי חגכם לאבל מה חג ז' אף אבילות ז'... ובאמת אי' בגמ' הנ"ל בין הטעמים של ט"ו באב יום שכלו בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא הי' דבור עם משה וכו' וידבר ה' אלי אלי הי' הדבור. ולפירש"י בתענית ורשב"ם (ב"ב ק"א) לא מתו בשנת חמ' אך בתוס' פירשו דבשנה אחרונה ג"כ מתו בט"ב רק מפני האבל שהי' ז' ימים מט"ב עד מקצת יום ט"ו באב שהי' יום ז' ומקצת היום ככולו לכן לא הי' הדבור עד ט"ו באב... ולכן למדו אבל ז' ימים ממה שנא' והפכתי חגכם לאבל דקאי על ט"ב שהי' מושך עמו ז' ימים עד ט"ו בו ובט"ו בו קבעו בזמן הבית חג ומחולות שהי' יום האחרון מן ז' ימי חג אלו. ובט"ו שכבר כלה האבל במדבר עשו יו"ט ומחולות... ואחר זה נשנה במשנה המימרא דרשב"ג לא היו ימים טובים לישראל בט"ו באב וכו' וכן הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו. ופירש"י במלך שלמה במלך שהשלום שלו בעטרה שעטרה לו אמו כנס". ומה זו שייכות למה שבנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים שנשנית במשנה קודם לזה ובגמ' דרשו על זו המימרא ת"ר יפיפות וכו' אמר ר"א עתיד הקב"ה לעשות מחול וכו'. ונראה שהכל אחד דמחול הוא לשון היקף כמ"ש בפירש"י סביב לשון מחול הכרמים... וזה הפי' בעטרה שעטרה לו אמו כנס"י בנעשה ונשמע. ביום חתונתו זה מ"ת ואם לא היו נשתברו לוחות ראשונות הי' אז ב"ז בתמוז יום חתונתו ויום שמחת לבו יחד. ואחר שנעשה הקלקול אז נקרא יוהכ"פ יום חתונתו שאז הי' יום סליחה ומחילה ונתקן אז מה שקלקלו בנעשה במעשה העגל (כמ"ש במ"ר עקב). ויום שמחת לבו זה בנין בהמ"ק שיבנה ב"ב דאחר החטא נצרך לתיקונו לתושבע"פ... ולכן קבעו אז בט"ו באב יו"ט ומחולות בעיגול כעטרה...".

נציין לדברי רמד"ו שבחור המוזכר במשנה הוא הקב"ה והבנות ירושלים היינו כנס"י, ואומרות לו אל תתן עיניך בנוי במעשינו כעת תן עינך במשפחה בזכות אבות שלנו.¹²

ויש להעיר שכך היה גם בדוד משיח ה' שהבנות היו הראשונות שעמדו על מלכותו, "הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו", וכן במשיח בן דוד לעת"ל (דוגמא של מעלה כעין דוגמא של מטה, מחולות לשם זיווג וכו')¹³.

ובאמת המחוללו"ת בכרמי"ם בגימ' ביא"ת משי"ח ב"ן דו"ד.

**"אמר רבן שמעון בן גמליאל, לא היו ימים טובים לישראל
בהמישה עשר באב וכיום הכיפורים, שבהן בנות ירושלים
יוצאות בכלי לבן שאולין, שלא לבייש את מי שאין לו... ובנות
ירושלים יוצאות וחולות בכרמים. ומה היו אומרות?
בחור, שא נא עיניך וראה, מה אתה בורר לך. אל תתן עיניך
בנוי, תן עיניך במשפחה. שקר החן והבל היופי, אשה יראת
הוי"ה היא תתהלל. ואומר: תנו לה מפרי ידיה, ויהללוה בשערים
מעשיה.**

וכן הוא אומר: צאינה לה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה
לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת ליבו.

ביום חתונתו, זו מתן תורה.

וביום שמחת ליבו, זה בניין בית המקדש, שייבנה במהרה בימינו, אמן."

(תענית ד, ח)

מבואר בתענית (ל:): "כל האוכל ושותה בת"ב כאילו אכל ושתה ביוה"כ".
בטעם השוואה זו, כתב בספר האשכול כי הגמרא מגדירה את האוכל ושותה
בת"ב כמי שיש עליו עוון כרת, לכן דומה כמי שאכל ושתה ביוה"כ שיש בו
ג"כ כרת¹⁴. והנה פשוטם של המקראות בענינו של כרת ביוה"כ מורה כי הינו

¹² ולפו"ר שורשו בשיר השירים שהדוד נקרא בחור (ה, טז), והבנות המה בנות ירושלים, והכרמים מוזכרים ט' פעמים בש"ש.

¹³ שמענו מחכ"א שליט"א שזה בחינת בניין המלכות ע"י הגבורות וכן הוסיף בעניין בחינות נפלאות והרוצה ימצאם במקומם.

¹⁴ ז"ל האשכול בחל' תשעה באב: "מעמא חזינא מהא דתניא בסמוך כל האוכל ושותה בת"ב עליו הכתוב אומר ותהי עונתם על עצמותם אף לאחר שנעשו עצמות עדיין עון עליהם כעין כרת

נסוב על ביטול עשה של יוה"כ, אכן חז"ל דרשו ממש"כ כי כל הנפש אשר לא תעונה שהאכילה ביוה"כ הוא בל"ת, וממילא עונש הכרת הכרת של יוה"כ חל על כל ל"ת זה, וראה בדברי הרמב"ם בסה"מ זו"ל, 'ולא באר בתורה אזהרה לפעל הזה אבל זכר העונש וחייב כרת למי שאכל וידענו שהאכילה מוזהרת ממנו', ע"ש בכל דבריו¹⁵.

והנה רק שני מצוות עשה, העובר עליהם חייב כרת, פסח ומילה. ולהנ"ל מתבאר שבפשוטו עונשו של כרת ביוה"כ ג"כ בא על משקל של עבירת עשה. ומהנראה כי המשותף בפסח ומילה הוא שמירת הברית שבין ישראל להקב"ה, וזה, בשני יחסים שונים. מצוות מילה, הינה החותם בגופו של האדם, ושמה מורה עליה ברית מילה, והיא שמירת הברית שבין האדם לאלוקיו. קרבן פסח הוא קרבן של ברית, בו ישראל חוגגים את המאורע בו מתחברים לאלוקיהם (והוא כענין אותו זבח שעשו לבן ויעקב על הגל). ולפ"ז נראה להוסיף שיום הכפורים, בו הקב"ה מכפר על ישראל מתוך מה שהמה קשורים ביחודו ושמו נקרא עליהם, וזה עצמו נותן להם מקום לתיקון וכפרה, הרי ודאי מי שמפקיע את עצמו מקדושתו של אותו יום, ומחללו באופן שהוא שולל את עצמו מקיום אותה ברית המחולל כפרה, אזי נכרת הוא מעצמו ומאלוקיו מאחר וניתק את עצמו מן הברית.

ועלה בדינו דבר חידוש, כי ככלל, עונשו של כרת חל במצוות לא תעשה אשר חומרתם גורמת לכך שאם יעבור עליהם אדם מישראל, הרי ששלל את עצמו מעיקר הברית שבין הקב"ה לישראל, אבל אין פעולה מעשית המקרבת את הישראל לאביו שבשמים אשר משקלה יהא כרת, כי העדר מעלה לא יגרע את האדם עד כדי שייכרת גם משורת הדין. אמנם, יש אשר גם בפעולות מעשיות כפסח ומילה, מאחר ויש לאותם מצוות בחינה גורלית במעמד הברית

דיוה"כ", ע"כ. וכבר דנו האח' האם איכא כרת מדרבנן, ובפשוטו ודא ליכא כמב' בגיטין נה ע"ב, ואכ"מ.

¹⁵ ז"ל הר"מ במצוה קצו': "שהזהירנו מאכול בצום כפור, ולא באר בתורה אזהרה לפעל הזה אבל זכר העונש וחייב כרת למי שאכל וידענו שהאכילה מוזהרת ממנו, והוא אמרו כי כל הנפש אשר לא תעונה וגו'. ובתחלת כריתות (דף ב') כשמנו מחוייבי כרת מנו בכללם עונש האוכל ביום הכפורים ובארו שם שכל מה שחייבין עליו כרת הוא מצות לא תעשה חוץ מפסח ומילה. הנה התאמת שהאכילה ביום הכפורים מצות לא תעשה ולפיכך חייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת קבועה כמו שבארנו בתחלת כריתות וכמו שהתבאר במסכת חוריות (דף ה') שזה הדין לא יתחייב אלא במצות לא תעשה באמרו במחוייבי חטאת קבועה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה. ולשון ספרי כי כל הנפש אשר לא תעונה הרי זה עונש ענוי, אבל אזהרה לענוי עצמו לא שמענו כשהוא אומר עונש מלאכה שאין תלמוד לומר שקל וחומר הוא מה ענוי שאינו נוהג ביום טוב ובשבתות הרי הוא ענוש עליו מלאכה שהיא נוהגת בשבתות ובימים טובים אינו דין שיהיה ענוש עליה אם כן למה נאמר עונש מלאכה ללמוד ממנה אזהרה לענוי מה עונש מלאכה לאחר אזהרה אף עונש ענוי לאחר אזהרה. הנה התבאר מה שאמרנו, וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת יומא".

שבין ישראל להקב"ה, אזי אם אין האדם זהיר לעשות את אותם פעולות, נכרת הוא מן הברית. ולדברינו, יוה"כ ג"כ מבחינה עקרונית דורש עניינו המעשי של יוה"כ הנהגה כה חמורה אשר המבטלה מנתק את עצמו מן הברית. ומתבאר א"כ, שהנהגה זו הנדרשת ביוה"כ אינה רק על משקל המניעה לענות את עצמו למען קדושת יוה"כ, אלא הר"ז פעולה מעשית לשמור את הברית ולהתחבר אליה, באופן שתביא אותה ברית לידי כפרה.

ומעתה נבוא אל המאמר בו נפתחו דברינו, והוא, כי אין עניינו של ת"כ, רק עינוי לצום ולצער, אלא הרי הוא כדרכו של יוה"כ, כי עינוייהם של שני צומות אלו, פעולות מעשיות המה לקשר את עצמו אל הברית שבין עמ"י לאביהם שבשמים, ובת"כ, מתחבר העם לחורבן ביתם וכיסוי אור ה' בעולם¹⁶. הוא שנאמר בכתוב: "שישו איתה משוב כל המתאבלים עליה" שהם אנשיה ואנשי עמה ואלוקיה. הרי שענין האבלות שעל ירושלים ומקדשה, הוא חיבור לאותה ברית שיש בין אנשיה ואנשי עמה ואלוקיה. ולכן הם המה, אשר יזכו במהרה להגשמת אותו חזון "שישו איתה משוב", שיתקיים במהרה.

**וְבָאוּ וְרִנְנוּ בְּמְרוֹם-צִיּוֹן וְנִהְיוּ אֶל-טוֹב יְהוָה עֹלְדָגָן וְעַל-
תִּירֵשׁ וְעַל-יִצְחָר וְעַל-בְּנֵי-צֶאֱן וּבָקָר וְהִיתָה נֶפֶשׁ כָּגֹן
רָוָה וְלֹא-יִוָּסְפוּ לְדַאֲבָה עוֹד: אִזְ תִּשְׁמַח בְּתוֹלָהּ בְּמַחֹל
וּבְחָרִים וּזְקֵנִים יַחְדָּו וְהַפְכָתִי אֲבָלָם לְשִׂשׁוֹן וְנַחֲמָתִים
וְשִׂמְחָתִים מִיְּגוֹנָם:**¹⁷

¹⁶ ודבר חידוש יש מן החת"ם שכמו בזמן שבהמ"ק קיים מכפר יוה"כ על עוונותיהם של ישראל כך חורבן בהמ"ק והאבלות שעליו מכפר על עוונותיהם של ישראל [כמ"ש תם עוונך בת ציון, כי משעה שנחרב המקדש יש נחמה ששפך חמתו על עצים ואבנים]. ומהנראה כי ביאור חידוש זה בזה כי יחסו של הקב"ה לברית באופן חדש הוא זה שגורם לכפרה, וזה תוכן התחרשות הכפרה שביוה"כ המתחוללת מתוך הברית, וזהו ג"כ תוכנה של כפרה בשעת החורבן, ודו"ק, ואכמ"ל.

¹⁷ ירמיה לא, עיי"ש בכל העניין כי נוגע לן.